

Täysistunto

Tiistai 18.11.2025 klo 14.00—21.13

17. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovinto-prosessin toteuttamisesta vuosina 2026–2028

Hallituksen esitys HE 82/2025 vp

Valiokunnan mietintö TyVM 7/2025 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päivä-järjestyksen 17. asia. Käsittelyn pohjana on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö TyVM 7/2025 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelua. — Edus-taja Satonen poissa. — Edustaja Lyly, olkaapa hyvä.

Keskustelu

18.41 **Lauri Lyly sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Juuri vähän aiem-min sovittiin Satosen kanssa, että minä esittelen tämän näin ja käytän sitten myöhemmin puheenvuoron, kun Satonen on estynyt tällä hetkellä, olisi vasta vähän ajan päästä päässyt tänne. Käytän sitten varsinaisen puheenvuoron myöhemmin.

Arvoisa rouva puhemies! Valiokunta on käsitellyt tätä asiaa ja ollut hyvin yksituumai-nen. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi määräaikainen laki kuurojen ja viittomakielis-ten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisesta. Laissa säädettäisiin kuurojen ja viittoma-kielisten totuus- ja sovintoprosessin sihteeristöstä ja sen tehtävistä, tietojen keräämisestä ja käsittelystä, sihteeristön tiedonsaantioikeuksista, rekisterinpitäjyydestä, arkistoinnista ja toiminnan päättymisestä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi määräaikainen laki kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisesta. Totuus- ja sovintoprosessi on Suomen valtion ja kuurojen ja viittomakielisten yhteisön yhteinen prosessi. Totuus- ja sovintoprosessissa tehtävän työn tavoitteena on dokumentoida kuuroihin ja viittomakielisiin kohdistuneet oi-keudenloukkaukset ja syrjintä. Toiseksi tarkoitus on lisätä tietoisuutta teemasta ja tehdä ehdotuksia, joilla luodaan pohjaa sovinnolle Suomen valtion ja yhteisöiden välillä.

Ehdotetun sääntelyn tarkoitus on luoda toimivat puitteet prosessin toteuttamiselle. Eh-dotetussa laissa säädetään tietojen keräämisestä, käsittelystä ja arkistoinnista ja sihteeris-tön asemasta ja tehtävistä. Ehdotetussa laissa on huomioitu saamelaisten totuus- ja sov-in-tokomissiosta saadut kokemukset.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kannattaa esitystä ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksy-mistä teknisin muutoksin.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä prosessin molempia osia: oikeuden-loukkausten ja syrjinnän selvittämistä sekä tietoisuuden lisäämistä ja ehdotusten tekemis-tä. Erityisesti ensimmäisen osalta valiokunta painottaa henkilötietojen käsittelyä luotta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2025 vp

musta lisäävällä tavalla. On tärkeää, että prosessiin osallistuvat henkilöt saavat riittävästi tietoa siitä, miten ja missä muodossa heidän antamansa tieto säilytetään, kuka siihen pääsee käsiksi ja mihin tarkoitukseen sitä voidaan tulevaisuudessa käyttää. Valiokunta pitää tärkeänä, että aineistoon sisältyvät videotallenteet anonymisoidaan arkistointivaiheessa mahdollisimman pitkälle.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan asiantuntijakuulemisessa lakiehdotus on saanut kiitosta sekä sisällöltään että sen valmistelusta, johon kuurojen ja viittomakielisten yhteisö on saanut osallistua alusta lähtien. Valmistelussa on huomioitu suomalaisten kuurojen ja viittomakielisten neljä eri kieltä: suomalainen viittomakieli, suomenruotsalainen viittomakieli, suomi ja ruotsi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää totuus- ja sovintoprosessin tarkoituksen toteuttamisen kannalta olennaisena, että kielellisestä yhdenvertaisuudesta huolehditaan prosessissa myös jatkossa.

Valiokunta esittää pienin muutoksin lakiehdotuksen hyväksymistä yksimielisesti.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Harakka.

18.45 Timo Harakka sd: Arvoisa rouva puhemies! Koko viittomakielisen yhteisön puolesta ja eduskunnan viittomakielten verkoston puheenjohtajana esitän kiitokset työ- ja tasa-arvovaliokunnalle yksimielisestä ja myötämielisestä mietinnöstä. Totuus- ja sovintoprosessi pantiin liikkeelle Rinteen hallituksen ohjelmassa 2019. Viime hallituskaudella luotiin tietopohjaa ja perustaa tälle työlle, joka nyt on saanut virallisen muodon, sihteeristön ja säännökset.

Musta luku sivistysvaltio Suomen historiassa, kuuroihin kohdistuneet pakkotoimet ja syrjintä, alkoi tulla täyteen päivänvaloon vasta 2018 — kiitos aktivisti Maija Koiviston työn. Eduskunnan viittomakielten verkosto käynnisti dialogin Kuurojen Liiton kanssa, ja nyt se etenee kohti hyvitystä ja sovitusta, joiden muoto on, kuten aitoon prosessiin kuuluu, vielä avoin. Osana viime kauden valmistelutyötä julkaistiin urauurtava teos Viitotut muistot, jossa yhteiskunnan julmuus ja välinpitämättömyys vähemmistöjä kohtaan tulevat esiin kaikessa alastomuudessaan. Suosittelen tätä kansallisen muistin kannalta aivan keskeistä teosta jokaisen edustajan lukulistalle.

Arvoisa puhemies! Jos kesän 23 rasismikeskustelusta haluaa yhden hyvän asian muistaa, niin siitä seuranneesta yhdenvertaisuustiedonannon prosessissa korjattiin Orpon hallitusohjelman laiminlyönti, ja tämä kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessi palasi ohjelmaan ja sille myös rahoitus. Ja kun nyt olemme tässä pisteessä, tämä prosessi virallistuu. Laki on määräaikainen, mutta kyllä meidän on syytä jo nyt sitoutua mahdollisesti tarvittavaan lisää aikaan. Koska ratkaisu on todellakin avoin, on yhteiskunnallisesti tärkeää käsitellä kysymys huolellisesti ja osallistavasti, tavalla, joka aidosti tuottaa hyvityksen ja sovituksen tunteen yhteisössä, jota vastaan on rikottu. Sille prosessille kannattaa antaa se aika, jonka se vaatii.

Ylipäätään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteet ovat tärkeitä yhteiskunnassa, mutta samalla on huomioitava, että niillä ei ole koskaan päätepistettä. Kuurojen ja viittomakielisten yhdenvertaisen kansalaisuuden osalta työtä on tämän prosessin lisäksi vielä paljon. Erityisen tärkeää tällä hetkellä on, että saimme laaja-alaisen pyöreän pöydän keskustelun tuloksena sopimuksen, että sosiaali- ja terveysministeriö käynnistää selvityksen tulkkauksipalvelulainsäädännön kehittämisestä. Viittomakielisessä yhteisössä on laajasti tarpeita ja toiveita tulkkauksen ja sen käytänteiden parantamiseksi, jopa merkittäväksi pa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2025 vp

rantamiseksi. Eduskunnan viittomakielten verkosto korostaa tämän selvityksen tärkeyttä ja mahdollisimman laajaa osallistavuutta.

[Viittomakielellä: Tämä on hyvä ja tärkeä päätös. Onnittelen kaikkia!]

Onnittelen Kuurojen Liiton puheenjohtaja Salla Fagerströmiä, hänen edeltäjänsä Jaana Aaltosta sekä toiminnanjohtaja Markku Jokista. Olemme saaneet myös ohjausryhmän puheenjohtajaksi yhden Suomen johtavista hallintojuristeista, oikeusministeriön entisen kansliapäällikön Tiina Astolan, ja samalla kun toivotan hänen työnsä menestystä ja siunausta, uskon, että prosessi on hyvissä käsissä. — [Viittomakielellä: Kiitos.]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lyly.

18.49 Lauri Lyly sd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä on ollut miellyttävä prosessi tuolla työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa, jossa on ollut aika tiukkojakin asioita tässä viimeisen kahden ja puolen vuoden aikana. Tämä oli erittäin hyvä käsittely sillä tavalla, että valiokunta oli hyvin yksituumainen.

Se, mikä tässä oli mielenkiintoista, oli, että kaikki nämä asiantuntijatahot, jotka siellä olivat kuultavana — heillä oli tulkkeja siellä mukana ja näin poispäin — antoivat erityisen paljon kiitosta siitä, että he ovat saaneet osallistua tämän sisällön rakentamiseen. Se on ollut tässä se tärkein asia, joka on tuonut tässä erittäin paljon hyvää lainvalmistelua, ja sisällöllisesti tämä laki on myös erittäin hyvin tehty.

Edustaja Harakkaa on kiittäminen tämän prosessin aloittamisesta ja yleensä tämän koko totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisestä. Hän on ollut aloitteellinen tämän asian osalta, ja siitä hänelle erityisen suuri kiitos. Myöskin nämä yhteisöt ovat siitä häntä huomioineet ja toivat sen hyvin esille myöskin tuolla, kun on keskustelua käyty tämän asian ympärillä.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä on myöskin aika lailla hyvä malli, kun joudutaan katsomaan joitain muita vähän samantyyppisiä asioita. Tässä on luotu nyt tällainen totuus- ja sovintoprosessi, miten erityisryhmien osalta näitä voidaan hyvin tehdä. Tämä kuuluu meidän tällaisen yhdenvertaisuutta korostavan yhteiskunnan menettelytapoihin, ja siinä mielessä tämä oli helppo tuolla valiokunnassa yksimielisesti hyväksyä. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 82/2025 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.